

НЯКОИ ВЪПРОСИ ПРИ ДЕЛАТА ЗА ОБИДА И КЛЕВЕТА И ДЕЛАТА ЗА ДОСТЪП ДО ОБЩЕСТВЕНА ИНФОРМАЦИЯ *

Александър Кашъмов**

От една страна е ясно, че свободата на всеки да търси, получава и разпространява информация¹ е една от темите, по които България е и ще продължава да бъде обект на наблюдение в хода на присъединителния процес. От друга страна, поради реалното значение на тази свобода в обществения живот, тя е обект на дискусии и вътре в обществото ни. По-интересното обаче е, че тя претърпява развитие, разнообразяват се формите, в които се проявява, поставят се нови въпроси. Този процес протича както в развитите демокрации, така и у нас. В ден днешен наред с традиционните въпроси около отговорността за обида и клевета възникват и тези за прозрачността на действията на държавата и нейните служители, за пределите на регулиране на електронните медии, за допустимостта да се въвеждат ограничения върху свободата на общуване чрез една нова медия – Интернет. Обогаत्या се палитрата на конфликтите между свободата на изразяване и информация и нейните ограничения, като се навлиза в сфери, които на пръв поглед не се свързват с тази тематика, като защитата от нелоялна конкуренция посредством защитата на т.н. търговска тайна и др. Традиционният сблъсък “свобода на изразяването на мнение – защита на честта и достойнството” се сменя в нови форми – откритост на публичния сектор и определени данни на работещите в него, срещу защита на личните данни.

Интересно е да се разгледа как реагират нашето общество и неговите институции на този променящ се контекст. Лесно може да се установи, че са налице две тенденции – едната вижда тези събитията в установените форми, в които сме свикнали да ги виждаме, докато другата любопитства да ги види в новите форми. Така за първата гледна точка същественото в едно наказателно дело, образувано по тѣжба за клевета или обида, ще бъде установяването на авторството и деянието, докато за другата ще бъдат от значение умисълът и целта на изречлия словото, контекстът на дебата между тѣжителя и подсѣдимия, относимостта и достатъчността на една санкция за постигане на защитата на засегнатото благо. По аналогичен начин за едни административното дело по жалба срещу отказ на информация ще бъде обикновено производство по контрол върху законосъобразността на даден административен акт, а за други – правосѣдна дейност по установяване на баланс между конституционното право на достъп до информация и неговите ограничения, с отчитане на стеснителното тълкуване на последните. Наличието на тези две гледни точки е един очакван

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

. Статията е публикувана в бр. 4/2003 на списание “Правата на човека”, издавано от Фондация “БАПЧ”, и отразява състоянието на законодателството и практиката към м. октомври 2003 г.

** Авторът е адвокат в Софийска адвокатска колегия и ръководител на правната програма на неправителствената организация *Програма Достъп до информация*.

¹ Макар и част от свободата на словото или свободата на изразяване (респ. в традицията на САЩ или европейската традиция) свободата на информация все повече се обособява като отделна тема (бел. авт.). Терминът “свобода на информацията” се използва в традицията на САЩ и някои международни документи. У нас в РКС № 7/1996 г. по к.д. № 1/1996 г. трите права са обединени под по-общото “право на информация”.

резултат, като напрежението между тях се поддържа от предизвикателството да се напълни ново съдържание в създадени с различно съдържание форми, процедури, институции. Впрочем това напрежение се наблюдава и в по-широк план, особено когато разглеждаме практиката на Европейския съд за правата на човека именно по [чл. 10 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи \(ЕКПЧ\)](#). Тя е особено повлияна от прецедентното право, което се свързва с континенталната традиция и я променя посредством универсалността, която тази практика придобива в общността на Европа.²

Комуникационните права и задълженията на държавата

Условие за ефективното гарантиране на правата е наличието на добър закон, практика по приложението му от изпълнителната власт и по правораздаването по него. В частност ефективната защита на правото на изразяване на мнение, свободата на медиите и правото на всеки да търси, получава и разпространява информация изисква съответните усилия от законодателната, изпълнителната и съдебната власт. За разлика от други основни права, гарантирани от [Конституцията](#), по отношение на изброените права, обединени под общото название “комуникационни права и свободи”, Конституционният съд изрично е извел задължения за трите сфери на държавната власт.³ В едно по-късно свое решение този съд подчертава особените задължения, които имат съдилищата в тази насока, в частност за балансиране между конкуриращите се права в делата, свързани с обида и клевета.⁴ Впрочем същите изводи следват и от практиката на Европейския съд за правата на човека по чл. 10 от ЕКПЧ.

Поначало въпросът за пределите на задълженията на законодателната власт в тази насока не се поставя.⁵ Обикновено се приема, че тя е ограничена само от Конституцията в свободата си да определи правата и задълженията, произтичащи във връзка с комуникационните свободи. Пределите на задълженията на останалите две власти обаче не са безпроблемно ясни и оттук произтичат част от въпросите. Причините за тази известна неяснота се дължат както на непрецизно законодателство, така и на проблеми, заложили от традицията на схващане на ролята на тези две власти.

Интересно е очертаните въпроси да се изследват в онези аспекти на комуникационните права и свободи, в които по-често възникват спорове,

---

² Ако направим справка за защитната теза, поддържана от държавите – ответници в дела като [Лингенс с/у Австрия](#), [Торгейрсон с/у Исландия](#), [Кастелс с/у Испания](#), ще констатираме, че тя е доста сходна с позицията, която бихме очаквали да бъде заета у нас по сходен казус.

³ РКС № 7/1996 г. по к.д. № 1/1996 г.: *При налагането на тези ограничения органите на законодателната, изпълнителната и съдебната власт са длъжни да държат сметка за високата обществена значимост на правото да се изразява мнение, на свободата на средствата за масова информация и на правото на информация, поради което ограниченията (изключенията), на които тези права могат да бъдат подлагани, се прилагат ограничително и само за да осигурят защита на конкуриращ интерес.*

⁴ РКС № 20/1998 г. по к.д. № 16/1998 г.: *Към това именно насочва и първото от цитираните решения [РКС № 7/1996 г.], според което реализирането на отбелязаното по-високо ниво на защита е въпрос на съдебна практика по наказателните дела (за престъпленията обида и клевета) и по граждански дела (по повод обезщетения за неимуществени вреди).*

⁵ Има и изключения от това положение. По време на дискусиата в Комисията по правни въпроси към Народното събрание по предложенията за изменения и допълнения в чл. 284 и чл. 357 от НК през м. декември 2003 г. беше изразено мнението, че не е необходимо да се урежда нарочно в закона изискването за баланс между конкуриращи се интереси, защото това е работа на съда.

отнасяни до съда. Два такива случая са делата, свързани с обида и клеветата, и делата по жалби срещу отказ за предоставяне на достъп до информация.

Активен и пасивен аспект на задължението на държавата

Традиционно при комуникационните свободи и права държавата има задължението да се въздържа от намеса. В тези случаи целта на закона, определящ правата и задълженията в тази насока, и на неговото прилагане е да ограничи действията до “необходимия в демократичното общество” минимум. Обратно, развитото се през последната четвърт на 20-ти век право на достъп до информация, съхранявана от държавните институции, създава позитивно задължение за държавата. В тези случаи целта на закона, определящ правата и задълженията, и на неговото прилагане е да се обезпечи активно предоставяне на информация от държавата до “необходимия в демократичното общество” максимум. Така делата, свързани с обида и клеветата, застават от едната страна на спектъра – откъм задължението на държавата за въздържане от намеса, докато делата за достъп до информация са от противоположната страна на спектъра – откъм позитивното задължение за държавата. В съвременното демократично общество тези два аспекта се оказват двете страни, които съставляват цялата монета. Чисто либералното схващане за колкото се може по-широка свобода на дебата започва да се задъхва, ако се спре само до признаването на тази свобода в модерния свят, в който технизацията е в степен да скрие най-ценната за този дебат информация зад стените на държавната и финансова бюрокрация. Ето как чрез обогатяването на комуникационните свободи с правото на достъп до информация към гражданския и политически заряд на тези свободи се прибавя потенциалът за постигане на социални и икономически цели.⁶

Особеност на съставите за обида и клеветата

Проблемите в делата, свързани с търсене на отговорност за обида и клеветата, започват от законовата уредба. Независимо от промените през 2000 г. в НК, които безспорно представляват крачка напред, все още остават две категории нерешени въпроси: едната е мълчанието на закона по важни въпроси, а втората – лошата уредба по други въпроси. Първият въпрос, по който законът мълчи, е наличието на сериозен сблъсък на права в тези случаи. Фактът на този сблъсък се явява изключение в рамките на наказателния закон, който по правило е предназначен за борба с общественноопасно поведение и представлява крайно средство за защита на обществото. Обикновено въпросът, който стои в наказателните дела, е за авторството на деянието. Въпросът за това извършено ли е изобщо престъпно деяние се явява по-рядко и е все пак функция от доказването. В случаите по чл.чл. 146-148 от НК обаче се поставя най-често един по-различен въпрос – дали стореното е престъпление или представлява упражняване на конституционно гарантирано право. Макар решаването на този въпрос да е свързано и с доказването, то отива далече отвъд него, тъй като тук правните разсъждения са от изключително важно значение. С други думи, при установени едни и същи факти два съдебни състава могат (и се случва) да достигнат до

---

⁶ Тази теза е застъпена и в книгата *The Right to Know. The Right to Live. Access to Information and Socio-economical Justice* (Правото да знаеш, правото да живееш. Достъп до информация и социално-икономическа справедливост), Кейптаун 2002 г. под редакцията Ричард Каланд и Алисън Тилей.

съвсем различни изводи, поради разликата в правните разсъждения. Допълнително е от значение фактът, че за определен кръг професионалисти, занимаващи се с журналистика, упражняването на конституционните права по [чл.чл. 39-41](#) представлява ежедневие и е изпълнение на техните професионални задължения. Същевременно остротата на тяхното критично слово, което е от особена ценност за демократичния дебат, създава винаги потенциал за задвижване на системата на наказателното правосъдие спрямо тях. Посочената особеност – конкуренцията на права в този вид наказателни състави⁷ не е по никакъв начин снета в текста на закона. Често въпросът за този дефицит на наказателния закон се подвежда под друг проблем – дали е по-добре обидата и клеветата да се преследват по наказателен или по гражданскоправен ред. Смятам, че това е различен въпрос и неговият отговор не е абстрактно даден, а зависи в голяма степен от отговора на въпроса за адекватността на уредбата на всеки един от тези способности за защита.

Защитеното от НК право

Очевидно съставите на чл.чл. 146 – 148 от НК не са структурирани като чл. 10, т. 2 от ЕКПЧ. Според последната разпоредба ограничението трябва да бъде предвидено в закон, да защитава някои от изброените права или интереси и да е необходимо в демократичното общество. На пръв поглед първите две предпоставки лесно се извеждат и по нашия закон – законът е НК, а защитеното благо – личността, видно от заглавието на глава втора в НК. Защитата на личността обаче все още е един широко даден спектър, който се стеснява до “правата и доброто име” или “репутацията и правата” на личността. Малко или много това съвпада – в нашата съдебна практика се приема, че в случаите по чл.чл. 146-148 от НК конкретното защитено благо са личните чест и достойнство. Ако се вгледаме в практиката обаче, ще видим че защитеното право не винаги се идентифицира безпроблемно и правилно. Така например понякога в тъжбата се твърди засягане на интереса на търговско дружество, с което тъжителят се намира в някакви отношения, като правата на това дружество се предявяват от самия тъжител.⁸ Съмнително е, че търговският интерес може да се подведе под понятията чест и достойнство. Нерядко се твърди засягане на презумпцията за невинност на тъжителя. Не е безспорно обаче какво защитава тази презумпция – достойнството на личността или справедливия процес. Въпросът тук е, че съдът нерядко не подхожда към тези въпроси като към съществен елемент от спора, а се основава на един житейски предразсъдък, че щом има засягане, значи има засегнат. В много случаи обаче бихме се замислили има ли засегнат, когато е критикувана институция, засегната е длъжност, уронено е доброто име на предприятие и др. подобни.

---

⁷ Тази особеност се наблюдава и в съставите на чл. 284 и чл.чл. 357 – 360 от НК. В тези случаи също е налице сериозен сблъсък между конкуриращи се права и интереси, който не е отразен в текста на закона.

⁸ В мотивите към присъда № 195/03 г. по нчхд № 383/2003 г. на ВТОС се приема за релевантен по делото фактът, че “спаднали оборотите и доверието към фирмата, която [тъжителят] представлявал”, както и фактът на “това служебно положение на тъжителя в частна фирма”. С тези констатации е обоснован размерът на обезщетението за неимуществени вреди.

Необходимост в демократичното общество. Защита на разумната публикация

Под “необходимост в демократичното общество” на намесата в свободата по чл. 10 Европейският съд за правата на човека обособява няколко подкритерия. Това са изискването основанията за намесата да са “релевантни и достатъчни”, да е налице “належаща обществена нужда” от нея, тя да е “пропорционална на преследваната легитимна цел”, т.нар. “защита на разумната публикация”, правилото, според което спрямо публичните личности е допустима по-голяма степен на обществен интерес и критика. Някои от тях са формулирани и в РКС № 7/1996 г. – изведени са правилото за стеснителното тълкуване на ограниченията и прилагането им само за защита на конкуриращо право/интерес и вече посоченото правило относно степента на допустима критика спрямо публичните фигури.⁹ Със сигурност обаче тези критерии не са отразени в пълна степен нито в Наказателния кодекс, нито в съдебната ни практика. Въпреки това в отделни случаи някои от тези критерии се извеждат и прилагат, което съдържа потенциал за прилагането и развиването им в бъдеще. Така например в мотивите към оправдателна присъда по дело от 2000 г. съдът разсъждава по следния начин:

... [И]збирайки да бъде публична личност, каквато несъмнено е политикът и в частност министър-председателят на РБ, тъжителят е приел да бъде внимателно наблюдаван и обстойно коментиран не само от журналистите, но и от широката публика. В решението си по делото Лингенс срещу Австрия Европейският съд е приел, че налагането на санкция на журналист, изразил негативно отношение към политическа фигура, е равносилно на цензура, която вероятно цели да го обезкуражи да критикува в бъдеще. А Конституционният съд на РБ в Решение № 7/1996 г. подчертава: "От гледна точка на ценностите на правото да се изразява мнение за свободата на политическия дебат – като част от публичната дискусия, изказванията, които засягат дейността на държавните органи или съставляват критика на политически фигури, държавни служители или правителството, заслужават по-високо ниво на защита. Оттук може да се заключи, че държавната власт като цяло, както и политическите фигури и държавните служители могат да бъдат подложени на обществена критика на ниво, по-високо от това, на което са подложени частни лица."¹⁰

Освен стандартът относно публичните фигури¹¹, в мотивите към присъда от 2003 г. съдът изведе и критерия, известен като “защита на разумната публикация”. В нея приема, независимо от въпроса за истинността и позорността на изказаното, следното:

---

⁹ Въпреки че безспорно цитираното РКС е с фундаментално значение за нашата практика и е известно извън пределите на страната, подходът към ограниченията в него не е достатъчно прецизно формулиран. Това се дължи в голяма степен на факта, че се касае за тълкуване на конституционни разпоредби in abstracto по доста общи въпроси. Т.е. даденото в това РКС тълкуване е недостатъчно за целите на правосъдието по конкретни дела.

¹⁰ Присъда по нчхд № 2082/00 г. по описа на СРС, 1-ви с-в.

¹¹ Впрочем извеждането на този критерий не е особено лесно при положение, че в чл. 148 от НК все още се предвиждат квалифицирани случаи на обида и клевета срещу длъжностно лице.

Настоящият съдебен състав намира, че критичният материал е резултат на едно добросъвестно журналистическо проучване, поради което у подсъдимата е била налице увереност в истинността на изнесеното и липсва умисъл, защото е действала със съзнанието, че в предаването посочва обстоятелства, в основата на които стоят други обективни факти.¹²

Въпреки посочените примери, в повечето случаи критериите, свързани с “необходимостта в демократичното общество”, изведени от ЕСПЧ, не се прилагат в практиката у нас. Особено обезпокоителен е фактът, че трайно се отказва прилагането на т.н. баланс между конкуриращите се права¹³, като при поставянето на въпроса за обществения интерес от изказаното съдът констатира неговата неотносимост към съставомерността на деянието. Същевременно липсват всякакви указания как да се извършва изобщо този баланс, защото в РКС № 7/1996 г. за него се споменава, но не се развива аргумент, а в РКС № 20/1998 г. се стига до извода, че той щял да се извършва от съдилищата. Ето защо при липсата на практика на Конституционния съд и на адекватен закон в това отношение не е чудно, че и съдебна практика, отразяваща стандарта, не се създава.

Извън настоящото изложение остават редица интересни въпроси като дебатът кое е по-подходящото средство – гражданскоправно или наказателноправно преследване за обида или клевета¹⁴, по-тежка санкция ли е сборът от глоба и обезщетение за вреди.

Дела за достъп до обществена информация

Макар на пръв поглед да няма нищо общо между тези дела и вече описаните, връзка всъщност има – засегнатостта на правото на информация по [чл. 41](#) от Конституцията. Макар засега броят на тези дела на година да е по-малък от този на делата, свързани с обида и клевета¹⁵, той нараства с всяка измината година от приемането на Закона за достъп до обществена информация. Както вече беше посочено, едната особеност в сравнение с първите дела е фактът, че при реализирането на правото на достъп до обществена информация държавата е поставена в активна, а не в пасивна роля. Оттук е ясно, в съответствие с нашата традиция, че действията на изпълнителната власт в тази насока са облечени във формата на индивидуален административен акт и контролът върху тях респективно се осъществява като съдебен контрол върху законосъобразността на този акт. Следователно за разлика от случаите, в които упражняващият правото на информация е поставен в положението на подсъдим, за които стана въпрос по-горе, тук той е в положението на ищец на правосъдие.

Едва ли е възможно накратко да бъдат посочени всички специфики на този вид съдебни производства дори само като част от настоящата тема. Една особеност обаче е важна – административното правосъдие се схваща предимно

---

¹² Присъда по нчхд № 8128/01 г. по описа на СРС, 21-ви с-в. Делото е още висящо. Впрочем цитираният пасаж развива вече установена практика – решение по н.д. № 621/91 г. на ВС, III н.о.

¹³ В директна форма, т.е. отделно от защитата на разумната публикация и на речта спрямо публични фигури.

¹⁴ Представители на редица държави от Централна и Източна Европа изпитват несигурност да се обявят категорично против наказателната отговорност. Главните доводи са по-малката запознатост на гражданските съдии с ЕКПЧ, присъждането на големи по размер обезщетения за вреди.

¹⁵ Според две изследвания на Български хелзинкски комитет, отнасящи се за 2001 г., респ. за период между 2002 и 2003 г., през тези периоди се наблюдават дела от порядъка на 115 – 131 в рамките на една година (общо наказателни и граждански).

като способ за обезпечаване на законосъобразни действия (облечени във формата на актове) на държавата, като защитата на правата на гражданите се явява на втори план, като един допълнителен резултат.¹⁶ По този начин се явява важен въпросът доколко системата на такъв тип правосъдие по начало е пригодена за защитата на основни права, гарантирани от [Конституцията](#), [ЕКПЧ](#) и [МПГПП](#).¹⁷ Отделно от това, приетият през 2000 г. Закон за достъп до обществената информация (ЗДОИ), макар и важна стъпка в посока към демократизацията на обществото, е доста неразвит в сравнение с аналозите си в другите държави от региона.

Достъп до правосъдие по дела за достъп до обществена информация

Поради липсата на такова право отпреди Конституцията от 1991 г. и за съдилищата беше нетипично да приемат за разглеждане спорове от разглежданото естество до приемането на ЗДОИ.¹⁸ След приемането на ЗДОИ липсата на изрична разпоредба, предвиждаща обжалване на мълчаливите откази по заявление за достъп до информация, мотивира съда да направи извода, че съдебният контрол в такива случаи е изключен. Надвисналата опасност от обезсмисляне на съдебния контрол върху отказите да се предостави достъп до информация беше преодоляна от последвалата практика на Върховния административен съд.¹⁹ Непроизнасянето в срок, което беше основно претяствие пред упражняването на правото на достъп до информация и преди приемането на ЗДОИ, продължава да бъде такова. В тази връзка правото на достъп до правосъдие се оказва в проблемна ситуация, доколкото съдът е затруднен в постановяването на решение по съществуващото на спора, а ответникът не претърпява сериозна санкция за поведението си. Един интересен опит да бъде преодолян този проблем беше направен в края на 2002 г. Тогава два тричленни състава, действащи като първа инстанция по дела за достъп до информация, прогласиха нищожността на мълчаливите откази, предмет на правния спор. За да стигне до този извод, съдът прецени, че формата е от съществено значение за отказите на достъп до информация:

Изводеният при граматически и логически анализ на нормата [чл. 28, ал. 1 от ЗДОИ] резултат относно формата на произнасяне се подкрепя и при нейното тълкуване с оглед целта на закона, който създава гаранции за осъществяване на предвиденото в Конституцията право на гражданите на информация. Поради значимостта на регулираните обществени отношения особеността на закон е предвидил отклонение от материята, свързана с мълчаливия отказ като възможна форма на издаване на административния акт.²⁰

---

¹⁶ Особено интересен е ефектът на това концептуално положение в понятието “правен интерес” от обжалването на административен акт. Същият е налице докато е налице порокът в административния акт и с отпадането му престава да съществува независимо от това, че така и не е удовлетворена претенцията на засегнатия за признаване на дадено негово право. Срв. реш. по а.д. 3964/2003 г., ВАС, 5-членен състав.

¹⁷ Отделен е въпросът, че ЗАП не е съществено изменял като процедурни правила от приемането му през 1979 г.

¹⁸ Срв. *Съдебни дела по Закона за достъп до обществена информация*, Сборник, изд. Програма Достъп до информация, София 2002, с. 11 – 12.

¹⁹ Определение № 8645/16.11.01 г. на ВАС, 5-членен състав.

²⁰ Решение по а.д. № 7721/02 г. на ВАС, V отд.

Тази практика не беше възприета обаче от следващата инстанция. Действително случаят е забележителен с опита на съдебната власт да преодолее непригодността на ЗАП да гарантира защитата на основни човешки права, посредством придържане към Конституцията в тълкуването на специалния закон – ЗДОИ.

Защитеният интерес. Елементът “необходимост в демократичното общество”

На равнището на Съвета на Европа подходът към ограниченията на правото на достъп до обществена информация е същият като към свободата на изразяване, на получаване и разпространяване на информация. Конкретно стандартите относно достъпа до официални документи са формулирани в две препоръки на Комитета на министрите към държавите членки.²¹ В Препоръка /2002/ 2 са изброени отново трите елемента от чл. 10, т. 2 от ЕКПЧ.

По отношение на идентифицирането на защитеното право или интерес, който се конкурира с правото на достъп до обществена информация, законодателството отново не е особено адекватно. В ЗДОИ липсва ясно изброяване на защитените права и интереси, а се отдава предпочитание на подхода на номинално посочване. Така се въвеждат термини, подлежащи на по-нататъшна дефиниция в други закони, която може да липсва, да е неясна по съдържание и респ. да е голяма по обем. Това дава възможност понякога изпълнителната власт да прибегва до пределно широки и очевидно противоконституционни текстове от закони, за да претендира, че е открила основание за отказ на информация. В това отношение е показателен случаят с типовите норми, съдържащи се в различни нормативни актове, в които се “забранява разгласяването на факти, станали известни някому при или по повод изпълнение на задълженията му”. Съдът постави граници на тази възможност за произвол:

Тези разпоредби регламентират само задълженията на контролните органи на агенцията при или по повод на службата им. Следователно в обжалвания отказ не се сочи конкретна разпоредба от ЗДВФК, по силата на която исканата информация представлява служебна тайна и достъпът до нея не може да бъде предоставен.²²

В Препоръка /2002/ 2 се идентифицират два критерия, съдържащи се в елемента “необходимост в демократичното общество”. Това е критерият за пропорционалност на целта на ограничението, за вредата и баланса на конкуриращи се права/интереси. С приемането на Закона за защита на класифицираната информация критерият за вредата беше въведен в определението за държавна и служебна тайна, а оттук – в понятието за ограничение на правото на достъп.²³ Досега в съдебната практика този въпрос все още не е разглеждан. По-неясно се очертава на хоризонта обаче извършването на баланса на интереси – това е така, защото в законодателството липсва каквото и

²¹ Препоръка /81/ 19 и Препоръка /2002/ 2.

²² Решение по а.д. № 5246/02 г. на ВАС, V отд.

²³ Чл.чл. 25 – 26 от ЗЗКИ.

да е регламентиране.²⁴ Основните предизвикателства обаче опират именно до този критерий, както се вижда от редица наскоро нашумели в обществото случаи.²⁵

Изводът, който се налага от нахвърляните въпроси от съдебната практика е, че адекватната защита на комуникационните права изисква усилията на законодателите и съдиите да се насочат към въпроса за конкуренцията им с други права и интереси. Почвата за това не е особено благоприятна, особено откъм съществуващо законодателство, но повод за оптимизъм има и най-вече, друг път едва ли е мислим.

---

²⁴ Единственото изключение е чл. 19 от ЗДОИ, в който се споменава много тясна и практически твърде рядка хипотеза.

²⁵ Въпросите за достъп до информацията относно получените от жилищния фонд на Министерския съвет апартаменти и до доклада, свързан с т.нар. сделки петрол – оръжие с Ирак.